

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7–9 vid
Enebyskolan 2 i Norrköpings kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk i årskurs 7–9.

Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a–3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Enebyskolan 2 den 28 februari och den 1 mars 2019. Besöket genomfördes av utredarna Daniel Nilsson och Tobias Thorén. Elever som läser svenska som andraspråk, lärare som undervisar i ämnet och rektorn intervjuades vid besöket. Dessutom har lektionsobservationer och dokumentstudier genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

I samband med kvalitetsgranskningen har brister i verksamheten uppmärksammats, som hanteras i särskild ordning, se *Tillsynsbeslut den 13 maj 2019 (dnr:2019:3757)*

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med att organisera och utveckla verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ och likvärdig undervisning i svenska som andraspråk.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning avseende elevers behov av svenska som andraspråk.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i låg utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Då detta är en brist hanteras det i särskild ordning.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Rektorn och lärarna behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med syfte att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i låg utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Rektorn och lärarna behöver därför inleda ett utvecklingsarbete med syfte att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§, skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån eleverna behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att det inte görs någon inventering av eventuella behov av fortbildning och kompetensutveckling för lärarna som undervisar i svenska som andraspråk. Rektorn säkerställer varken att den undervisning lärarna bedriver utgår från kursplanen eller att lärarna samverkar kring ämnet. Elevers kunskapsresultat följs upp av huvudmannen och skolan får del av de sammanställda resultaten. Även lärarna på skolan gör uppföljningar och analyser, men det görs inte någon sammanställning och analys av den samlade informationen gällande svenska som andraspråk av rektorn.

Behörighet och kompetensutveckling

Det finns en behörig lärare i svenska som andraspråk för årskurs 7–9. Övriga två undervisande lärare saknar behörighet i ämnet för de aktuella årskurserna. Den behöriga läraren undervisar i svenska som andraspråk i en mindre separat grupp för nyanlända elever. Vidare undervisar hen tillsammans med en av de obehöriga lärarna i samlad klass tillsammans med elever som läser ämnet svenska.² Dessa två lärare samverkar även till viss del kring planering av undervisningen. Undervisningen som sker i samlad klass utan samverkan med den behöriga läraren planeras och genomförs, var för sig, av de två obehöriga lärarna.

Samtliga lärare på skolan har läst en kurs i språk- och kunskapsutvecklade arbetssätt. Alla lärare som undervisar i svenska och svenska som andraspråk går också en kurs i Skolverkets material Bygga svenska. Några fortbildningsinsatser för lärarna utifrån deras individuella behov har inte gjorts. Dessutom vill rektorn att det kollegiala arbetet och lärandet ska prioriteras.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk på skolan ges dels i samlad klass med elever som läser ämnet svenska och dels i en separat grupp för nyanlända elever. De elever som

² Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska.

läser i samlad klass utan stöd av den behöriga läraren får inte en undervisning i enlighet med kursplanen i svenska som andraspråk; de undervisas i stället efter kursplanen i svenska. Att elever inte får undervisning efter rätt kursplan är en brist. Skolinspektionen har därför upprättat ett separat tillsynsbeslut. Elever som får sin undervisning i separat grupp eller i samlad klass med stöd av den behöriga läraren får emellertid undervisning enligt kursplanen i svenska som andraspråk.

Utveckling av ämnet

Rektorn får underlag från huvudmannen som visar såväl resultaten för Norrköpings kommun som för skolenheten. I materialet finns kunskapsresultat för samtliga ämnen, även svenska som andraspråk. Lärarna har i uppdrag att en gång per termin göra en individuell analys av elevernas prestationer och i slutet av vårterminen gör lärarna i ämneslaget en analys av elevernas resultat i svenska som andraspråk utifrån olika perspektiv såsom skillnader mellan flickors och pojkars resultat. Någon sammanställning eller återkoppling om detta från rektorn förekommer dock inte. Rektorn uppger att personalen är behörig och kompetent vilket är tillräcklig garanti för kvaliteten på undervisningen, utöver det handlar det om tillit till lärarna. Rektorn säkerställer kvaliteten i planering och genomförande av undervisningen genom samtal med försteläraren och övriga lärare.

Någon sammanställning eller analys av progressionen hos eleverna som inte når ett godkänt betyg görs inte. Det är först när en elev uppnår ett godkänt betyg som detta kommer med i statistiken och kommer till rektorns kännedom. Någon ytterligare uppföljning av kvaliteten på undervisningen, eller elevernas resultat i svenska som andraspråk, har inte gjorts. Rektorn berättar att det inte framkommit några signaler om att kvaliteten eller resultaten skiljer sig mellan olika lärare eller elevgrupper. Både lärare och rektorn uppger att det är svårt att utläsa något av statistiken de får från huvudmannen då det är få elever som läser svenska som andraspråk.

Svenska som andraspråk har samma status bland lärare och elever som övriga ämnen. Rektorn uppger att det inte finns något ämne på skolan som har högre eller lägre status än andra och det är heller ingen skillnad mellan ämnena svenska och svenska som andraspråk.

Lärarna samverkar i liten utsträckning om hur undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska genomföras och utvecklas. Lärarna som undervisar i svenska som andraspråk och svenska träffas vid ämneskonferenser en gång i veckan. Lärarna uppger att de sällan planerar undervisningsområden tillsammans utan varje lärare planerar sin undervisning själv. Likaså är det upp till varje enskild lärare att säkerställa att de specifika delarna för svenska som andraspråk ingår i planeringen. Det finns en grovplanering för ämnet på skolan och vid något tillfälle har lärarna tillsammans sett över den. Lärarna berättar att planeringen utgår från kursplanen samt från tidigare planeringar som gjorts på skolan.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn organiserar och utvecklar verksamheten med syfte att skapa förutsättningar för en kvalitativ och likvärdig undervisning i svenska som andraspråk.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver skapa organisatoriska förutsättningar för en kvalitativ och likvärdig undervisning i svenska som andraspråk. Det handlar främst om att skapa en organisation så att lärare som undervisar i ämnet samverkar om hur undervisningen ska planeras, bedrivas och utvecklas och att en samsyn skapas kring detta. Det handlar också om att lärarna ska ges den kompetensutveckling som de behöver och att den kompetens som finns nyttjas på ett sätt så att den bidrar till en likvärdig undervisning av god kvalitet.

Av skollagen framgår att rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter elevernas olika förutsättningar och behov. Vidare ska huvudmannen se till att personalen vid skolenheterna ges möjlighet till kompetensutveckling och har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet. Rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. I Skolverkets allmänna råd betonas vikten av att rektorn med utgångspunkt från de nationella målen följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. För att kunna följa måluppfyllelsen behöver man också få svar på vilka följder organiseringen av undervisningen får för elevernas lärande och utveckling.³ Enligt Lgr 11 ska lärare samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att organisera verksamheten så att lärarna ges förutsättningar att samverka kring ämnet. Det handlar om att ge lärarna förutsättningar att samverka med syfte att skapa samsyn kring hur undervisningen ska planeras och genomföras utifrån elevernas behov och förutsättningar. Detta med fokus på att gynna elevernas språkutveckling.

Skolinspektionen rekommenderar också att rektorn ser till att lärarna har den kunskap och kompetens som krävs så att undervisningen i svenska som andraspråk är likvärdig och av god kvalitet. Mot bakgrund av att undervisning i svenska som andraspråk i flera delar skiljer sig från undervisningen i ämnet svenska ur ett didaktiskt perspektiv är det viktigt att rektorn säkerställer att lärarna har den insikt och kompetens som krävs. Rektorn behöver därför följa upp lärarnas behov av fortbildning och fördela och sprida den kompetens som finns på skolan. Detta i syfte att skapa goda förutsättningar för lärarna att planera och genomföra en undervisning som bidrar till att elevernas språkutveckling gynnas.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd 2 kap. 10 § skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

³ Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, s. 28

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det saknas rutiner för att bedöma en elevs behov av svenska som andraspråk, exempelvis används inga etablerade metoder eller verktyg för att avgöra elevens behov. Detta gäller såväl när eleven kommer ny till skolan som när elevens fortsatta behov av ämnet ska bedömas. Dessutom förekommer att vårdnadshavares åsikter kan avgöra om en elev ska läsa ämnet.

Bedömningen av elevers behov av svenska som andraspråk

Det är i dialog mellan lärare och rektorn som det bestäms vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk. Lärarnas kunskaper om eleverna samt eventuellt överlämningsmaterial ligger till grund för samtalen med rektorn. Några tester inför att en elev ska börja läsa svenska som andraspråk görs inte. Lärarna beskriver det mer som ett administrativt moment att skriva in eleverna på listan över elever som läser svenska som andraspråk än att det görs en bedömning. Rektorn beskriver att det är i det administrativa systemet som det noteras vilket ämne eleven läser. Några skillnader för eleven beskriver rektorn att det inte blir bortsett från hur elevens kunskaper bedöms.

Om en elev anses kunna byta från svenska som andraspråk till svenska räcker det med att läraren meddelar detta till rektorn så görs en omflyttning. Endast vid tveksamma fall bokas ett möte med vårdnadshavare. Om en elev och dennes vårdnadshavare önskar att eleven ska läsa svenska som andraspråk så får eleven det.

Det har inte hänt att en elev bytt från svenska som andraspråk till svenska vid Enebysskolan 2. Däremot berättar en lärare att det vid tiden för granskningen finns fall där en elev i årskurs 9 skulle kunna byta från svenska som andraspråk till svenska. Läraren berättar vidare att hen inte tagit detta vidare då läraren anser att det är för lite tid kvar av terminen.

Huvudmannen anger i sitt svar på protokollet att kommunen har en rutin för beslut om svenska som andraspråk. Av rutinen framgår att rektors beslut om svenska som andraspråk för en elev markeras i skolans administrativa system. Även om huvudmannen har en rutin för hur rektorsbesluten administreras vill Skolinspektionen framhålla vikten av att det görs en individuell behovsbedömning av en elevs eventuella behov av att läsa ämnet. Det innebär att rektorn behöver se till att det görs en kvalitativ bedömning om en elev gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller inte.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanens centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i låg utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att delar av undervisningen inte utgår från kursplanen i svenska som andraspråk, undervisningen utgår istället från kursplanen i svenska.

Undervisningens innehåll

För undervisningen för de nyanlända eleverna finns en planering som tydligt beskriver de kunskapsområden som ingår i kursplanen för svenska som andraspråk. Även undervisningen i de samlade klasserna där den behöriga läraren bedriver undervisningen tillsammans med en annan lärare ingår de innehållspunkter som särskiljer ämnet från svenska. Till exempel ska eleverna under läsåret arbeta med meningsbyggnad på svenska jämfört med elevens modersmål samt med uttal, betoning och satsmelodi.

De elever som undervisas i svenska som andraspråk i samlad klass tillsammans med elever som läser svenska får däremot inte en undervisning som utgår från ämnets kursplan. Lärarna uppger att undervisningen inte skiljer sig åt för elever som läser svenska eller svenska som andraspråk, det är i bedömningen av elevernas insatser som det skiljer sig åt. Bland annat berättar lärare att de i vissa grupper inte arbetar med uttal eller språkliga strategier då eleverna inte behöver detta, trots att det ingår i det centrala innehållet. Lärarna beskriver att det är viktigt att eleverna arbetar med samma uppgifter i svenska och svenska som andraspråk för att de inte ska känna sig utanför.

Att säkerställa att delarna från respektive kursplan behandlas i undervisningen är upp till varje enskild lärare och rektorn beskriver att det inte görs någon kontroll av att planeringarna följer kursplanen. Den gemensamma planeringen diskuteras dock årligen.

Att inte all undervisning utgår från ämnets kursplan är en brist. Som framgår ovan hanteras detta i ett särskilt tillsynsbeslut.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 4 kap. 9 §, 10 kap. 20 a § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betyelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att delar av undervisningen utgår från ett andraspråksperspektiv. I den undervisningen ges eleverna den stöttning som de behöver för att undervisningen ska vara kognitivt utmanade och undervisningen hanterar bland annat språkliga strategier. I andra delar av undervisningen saknas dock ett sådant perspektiv. Vidare har det i granskningen inte framkommit annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjligheter att nå långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen för nyanlända elever samt delar av undervisningen i samlad klass utgår från ett andraspråksperspektiv. I båda dessa elevgrupper arbetar lärarna med uttal och språkliga strategier samt lyfter språket till en metanivå för att få eleverna att förstå språkets uppbyggnad. Lärarna arbetar också med att låta eleverna använda det talade språket som ett sätt att utveckla skriftspråket. Elever som läser ämnet i samlad klass kan också ges extrahjälp med grammatik eller annan stöttning av läraren i svenska som andraspråk.

I den övriga undervisningen saknas till stor del ett andraspråksperspektiv. Lärarna beskriver metoder för att stödja eleverna som läser svenska som andraspråk, bland annat genom att använda ordlistor. Lärarna beskriver också att de ger eleverna som läser svenska som andraspråk extra stöttning men att eleverna i övrigt inte ges några särskilda förutsättningar för att de läser svenska som andraspråk. Lärarna använder inte några särskilda arbetssätt eller övningar för eleverna som läser svenska som andraspråk.

Undervisningens nivå

Eleverna uppfattar att lärarna har höga förväntningar på dem och att undervisningen är lagom svår. Dock råder det olika meningar bland de intervjuade eleverna om undervisningen alltid är åldersadekvat. Rektorn, lärarna och eleverna beskriver alla att undervisningen som bedrivs i samlad klass är den samma för elever oavsett vilket ämne de läser.

I delar av undervisningen får eleverna individuell stöttning baserad på deras språkliga och kognitiva nivå, exempelvis genom att eleverna får använda det talade språket som stöd när elevens skrivna språk inte räcker. Läraren förbereder även stöttningen för eleverna i förväg utifrån deras språkliga nivå. Lärarna som undervisar i de samlade klasserna beskriver att de försöker stödja eleverna som läser svenska som andraspråk individuellt under lektionen så långt det går. Någon planerad stöttning utifrån undervisningens innehåll, vilket kännetecknar ett andraspråksperspektiv, förekommer dock inte i undervisningen i samlad klass.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att all undervisning i svenska som andraspråk planeras och genomförs utifrån ett andraspråksperspektiv.

Skolinspektionen bedömer att all undervisningen inte utgår från ett andraspråksperspektiv. Samtliga lärare som undervisar i ämnet behöver planera och genomföra undervisningen utifrån vad vetenskap och beprövad erfarenhet visat är framgångsrikt vid andraspråksinläring.

Såväl lärarnas planering av undervisning som information till eleverna gör endast skillnad mellan svenska som andraspråk och svenska i bedömningen. Lärarna som undervisar i samlad klass beskriver att de samarbetat med den behöriga läraren i svenska som andraspråk för att hitta metoder för undervisningen men att eleverna ges samma förutsättningar oavsett vilket ämne de läser. Lärarna berättar att de försöker stödja eleverna som läser svenska som andraspråk individuellt under lektionen så långt det går.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt skolförordningen ska eleverna ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Av kursplanen för svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess uttal, ord och begrepp samt ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att välja och använda språkliga strategier.

Skolinspektionen rekommenderar att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk strukturerat planerar och genomför undervisningen utifrån framgångsfaktorer vid andraspråksinläring. All undervisning behöver planeras och bedrivs utifrån de framgångsfaktorer inom andraspråksinläring som finns. Lärarna behöver utveckla det stöd som elever som läser svenska som andraspråk i samlad klass ges under lektionerna till att bli en del av lektionsplaneringen. Genom att planera in så kallad proaktiv stöttning, vilket innebär stöttning före ett arbetsmoment, ges eleverna förutsättningar att klara av samma uppgifter oavsett språklig och kognitiv nivå.⁴ Ett exempel på detta arbetssätt är den så kallade cirkelmodellen, där läraren först ger eleverna kunskap om ämnet, därefter visar hur uppgiften ska göras för att sedan genomföra den tillsammans med eleverna innan dessa slutligen självständigt får genomföra uppgiften.⁵

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd 1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 §skollagen 5 kap. 2 § skolförordningen Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i låg utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att delar av undervisningen inte i tillräcklig utsträckning planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter och uppmuntras att kommunicera muntligt. Någon skillnad i det avseendet beroende på elevers könstillhörighet har dock inte framkommit.

⁴ Skolverket (2012), Greppa språket. Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet, s. 114 ff.

⁵ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul Nyanländas språkutveckling, Del 2 Stöttning på olika nivåer av J Polias et al s. 4.

Elevernas möjlighet att kommunicera på svenska

I vissa grupper arbetar lärarna med att ge eleverna tid och strategier för att göra sig förstådda trots att språket inte räcker till. Lärarna arbetar där med att växla mellan att låta eleverna uttrycka sig i tal och skrift. Lärarna beskriver att de i samtliga grupper planerar för att få en god balans mellan att läsa, skriva och tala. Eleverna beskriver dock att de i vissa grupper inte ges många möjligheter att öva på att uttrycka sig på svenska. Eleverna berättar att de svarar på frågor om de får några men annars till stor del sitter tysta.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att undervisningen i svenska som andraspråk planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionen bedömer att lärarna i högre grad behöver planera och genomföra undervisningen så att eleverna får mycket tid och många möjligheter att kommunicera muntligt på svenska. Alla lärare planerar och genomför inte medvetet undervisningen så att eleverna ges möjlighet till det.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I skolförordningen står det att eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för eleverna att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Enligt Lgr 11 framgår att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna mer strukturerat planerar och bedriver undervisningen så att eleverna dels får många möjligheter att prata svenska, dels ges de förutsättningar som behövs för att de ska kunna delta i olika samtal i klassrummet. Det kan exempelvis handla om att planera undervisningen så att eleverna får många tillfällen att prata parvis eller i grupp. Lärarna beskriver att de planerar undervisningen utifrån att det ska skapas en balans mellan att läsa, skriva och tala, vilket de menar är en lika naturlig del i svenska som i svenska som andraspråk. Lärarna beskriver också att eleverna som läser svenska som andraspråk ges samma förutsättningar att kommunicera på svenska som de som läser svenska. De beskriver också att elevernas språkutveckling gynnas genom att de får vara i ett sammanhang där det pratas svenska. Dock kan inte Skolinspektionen vid observationer eller i lärarnas planering se en medveten planering för att ge eleverna många möjligheter att öva kommunikation. Vid de lektioner i samlad klass som Skolinspektionen observerade fanns elever som satt tysta under hela lektioner, något som även lärare och elever uppger förekommer.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att muntlig interaktion är central vid andraspråksinläring. Undervisningen behöver därför medvetet planeras utifrån detta. Genom att till exempel låta eleverna i samband med en uppgift först tänka enskilt, sedan prata med en kamrat, sedan i grupp och sedan i helklass får varje elev inte bara större

talutrymme; metodiken innebär också att eleverna ges stöttning genom att de får uttrycka och formulera sig om ämnet parvis innan det diskuteras i grupp eller helklass. Genom en sådan planerad stöttning ges eleverna bättre förutsättningar att både kunna och våga delta i en klassrumsdiskussion. Vid muntlig interaktion tränas dessutom förmågan att lyssna då samtal inkluderar talförmåga och hörförståelse.⁶

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 10 februari 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

2019-05-13

2019-05-13

X Sofia Lindstrand

Sofia Lindstrand
Beslutsfattare
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Daniel Nilsson

Daniel Nilsson
Utredare
Signerat av: Daniel Nilsson

I handläggningen av ärendet har även utredarna Tobias Thorén, Hanna Antonsson och HG Arvidsson medverkat.

⁶ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul: Nyanländas språkutveckling, Del 3: Det talade språkets roll av M Rydell.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

På Enebyskolan 2 läser 9 elever i årskurserna 7–9 svenska som andraspråk. Det finns ingen förberedelseklass på skolan och ingen elev läser enligt prioriterad timplan. Undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs av tre lärare. En lärare som är behörig i svenska som andraspråk för de aktuella årskurserna samt två lärare som saknar behörighet i ämnet för de aktuella årskurserna.

De flesta eleverna läser svenska som andraspråk i samlad klass tillsammans med elever som läser ämnet svenska. Undervisningen i de samlade klasserna bedrivs av de obehöriga lärarna samt i vissa klasser gemensamt med den behöriga läraren i svenska som andraspråk. Några nyanlända elever undervisas också vissa lektioner separat av den behöriga läraren i svenska som andraspråk.